

Wojciech Zawadzki

Losy franciszkanów w Prusach Zachodnich w okresie kasaty ich klasztorów

Hereditas Monasteriorum 2, 95

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Losy franciszkanów w Prusach Zachodnich w okresie kasaty ich klasztorów*

Kasaty katolickich zakonów przeprowadzone na początku XIX w. przez państwo pruskie były aktem bezprecedensowym w historii Europy. Władza podjęła precyzyjnie zaplanowaną i drobiazgowo realizowaną akcję stopniowego niszczenia wszystkich żeńskich i męskich klasztorów. W akcję tę zaangażowano cały system ówczesnego państwa pruskiego, poczynając od króla, przez ministrów w Berlinie, urzędników w regencjach i landratów, aż po szeregowych policjantów i pracowników fiskusa. Kolejni królowie i urzędnicy pruscy, głosząc publicznie idee oświecenia, a więc także tolerancji i równości, jawnie pogwałcili te zasady w odniesieniu do części obywateli. Władza pruska uderzyła w katolickich zakonników i zakonnice w wyrafinowany sposób, najpierw stopniowo odbierając im prawa, potem ograniczając wolność, a na końcu odbierając własność. Państwo odbierało jednak obywatelom-zakonnikom znacznie więcej: nadzieję, poczucie sprawiedliwości i bezpieczeństwa, a niekiedy nawet poczucie osobistej godności.

Problematyka związana z kasatą klasztorów w Prusach Zachodnich ma już kilka opracowań, głównie polskojęzycznych¹. Publikacje te przedstawiają przede wszystkim przyczyny, przebieg i skutki kasaty, prawodawstwo związane z tą akcją oraz dalsze dzieje przejętych zabudowań poklasztornych. Nie ma jednak dotąd publikacji, która próbowałaby opisać losy zakonników przebywających w likwidowanych domach zakonnych, ich zmagania z aparatem władzy pruskiej, beznadzieję, upokorzenie, osamotnienie i materialną biedę.

* Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2012–2016. Scientific work financed by the Ministry of Science and Higher Education under the name of the “National Programme for the Development of Humanities” in the years 2012–2016.

¹ E. PISZCZ, *Polityka kasacyjna władz pruskich wobec klasztorów diecezji chełmińskiej*, „Studia Pelplińskie”, 2, 1971, s. 89–116; A. MAZUREK, *Kasata zakonu bernardynów w zaborze pruskim*, [w:] E. WYCAWSKI (red.), *Studia z Historii Kościoła w Polsce*, t. 1, Warszawa 1972; P. P. GACH, *Kasaty zakonów na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska 1773–1914*, Lublin 1984, s. 36–43; K. WAJDA, *Kasata zakonów i jej oddźwięk społeczny na Pomorzu w XIX w.*, „Studia Pelplińskie”, 18, 1987, s. 95–106; M. JÓZEFczyk, *Elbląg 1772–1850. Kościoły chrześcijańskie na przełomie dwu epok*, Pelplin 2000, s. 24, 35, 51–52.